

ความสัมพันธ์ของกัมพูชากับเวียดนามในประวัติศาสตร์

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเขมรกับชาวญวน เริ่มขึ้นด้วยการทำสงครามเพื่อ
การขยายอำนาจเข้าไปในบริเวณเดียวกัน คืออาณาจักรจามปาบนชายฝั่งทะเลอันนัม
ตอนกลาง ซึ่งเป็นระยะเวลาที่อาณาจักรเวียคนามกำลังเริ่มต้นฟื้นฟูอำนาจและก่อสร้าง
อาณาจักรหลังจากสิ้นสุดการยึดครองของจีน ในปี ๑๔๘๒ (ค.ศ. ๑๘๔๙) อาณาจักร
กัมพูชาที่เจริญถึงขีดสูงสุดและกำลังเสื่อมลงยอมต่อหวาดหัวนต่อชัยชนะอันยิ่งใหญ่ของ
เวียคนามทั้งในทางการเมืองและวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ในระยะเวลาต่อมาจึงสร้าง
ความโกรธแค้นและความเกลียดชังชาวญวนผู้รุกรานลงในจิตใจของชาวเขมรอย่าง
มั่นคง ความแตกต่างระหว่างอารยธรรมของชนชาติทั้งสองได้สร้างภาพพจน์การรุกราน
ของชาวญวนให้มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนและความอยู่รอดของชนชาติเขมรให้
ยิ่งใหญ่มากว่าการรุกรานของชาวไทยที่มีอารยธรรมใกล้เคียงกับชาวเขมร เป็นเหตุให้เกิด
ทัศนคติในทางลบต่อชาวญวนอย่างลึกซึ้ง อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกต่อชาวญวนที่ใคร่ครวญ
จิตใจชาวเขมรส่วนใหญ่ตลอดมาคือ ความหวาดกลัว ชาวเขมรเห็นว่าชาวญวนเป็น
ชนชาติที่ก้าวร้าว รุนแรง ตื่นตกใจง่าย หยาบคาย และหยิ่งยโส ซึ่งไม่สามารถ
เข้ากันได้กับชาวเขมรที่สุภาพและรักสงบ เรื่องนี้จึงมีความสำคัญและมีอิทธิพล
ต่อชาวเขมรมากกว่าชาวญวน เพราะชาวญวนมักจะมองเพียงว่าชาวเขมรนั้นป่าเถื่อน
แต่ครอบครองดินแดนอันสมบูรณ์ ดังนั้น ชาวเขมรจึงมีความรู้สึกที่สับสนท้อมนับศตวรรษ
ถึงความไม่ปลอดภัยจากการรุกรานและการกลืนชาติของเวียคนาม และความรู้สึก
เช่นนี้ยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบัน

ชาวเขมรเป็นชนเผ่าหนึ่งของกลุ่มชนกลุ่มแรก ๆ ที่อพยพลงมาทางใต้สู่
คาบสมุทรใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอพยพลงมาตามลุ่มแม่น้ำโขง และ

พบกับอาณาจักรฟูนานในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางและบริเวณรอบ ๆ ทะเลสาบใหญ่
 ชาวเขมรตั้งบ้านเรือนกระจุกกระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงตอนเหนืออาณาจักร
 ฟูนานตลอดไปจนถึงที่ราบสูงโคราช เรียกกันว่าอาณาจักรเจนดา ประมาณปลายศตวรรษ
 ที่ ๑๑ พวกเขมรเจนดาเริ่มทำดาบอำนาจของฟูนานลงที่ละน้อย และตอนกลางศตวรรษที่
 ๑๒ อาณาจักรฟูนานก็แตกแยกเป็นแคว้นเล็กแคว้นน้อยหมกคืบ แต่พวกเขมรเจนดาเองก็
 ไม่สามารถรวบรวมกำลังกันก่อตั้งอาณาจักรของตนเองขึ้นแทนที่ได้สำเร็จ จนกระทั่ง
 ประมาณปี ๑๓๔๓ (ค.ศ. ๘๐๐) พระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ กษัตริย์เขมรองค์หนึ่งประสบ
 ความสำเร็จในการรวมแคว้นต่าง ๆ เข้าด้วยกันอีกครั้งหนึ่งเป็น อาณาจักรกัมพูชา

ในขณะที่อาณาจักรฟูนานหมดอำนาจลง เพราะการรุกรานของเขมรเจนดา
 อาณาจักรจามปาซึ่งตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลอันนัมตอนกลางได้ขยายอำนาจออกไปมาก
 มีอาณาเขตครอบคลุมไปจนถึงกับบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง และเป็นคู่แข่งสำคัญ
 กับอาณาจักรกัมพูชาในเวลาต่อมา

ชาวฉวนซึ่งมีถิ่นกำเนิดอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีนปัจจุบัน ก็เป็นอีก
 ชนเผ่าหนึ่งที่อพยพเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตั้งเกี่ย
 ในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง และก่อตั้งอาณาจักรนามเวียคขึ้น มีอาณาเขตครอบคลุมตาม
 ชายฝั่งทะเลลงไปทางใต้ประมาณครึ่งหนึ่งของชายฝั่งทะเลอันนัมตอนเหนือ ประมาณ
 ปี ๔๓๒ (๑๑๑ ปีก่อนคริสตกาล) อาณาจักรนามเวียคถูกยึดครองเป็นส่วนหนึ่งของ
 อาณาจักรจีนภายใต้ราชวงศ์ฮั่น จนกระทั่งปี ๑๔๘๒ (ค.ศ. ๕๓๘) จึงสามารถ
 หลุดพ้นจากการยึดครองของจีน แต่ก็ได้รับอิทธิพลของอารยธรรมจีนไว้อย่างเต็มที่

นอกเหนือไปจากการถูกจีนครอบครองไว้กว่าพันปี ลักษณะทางภูมิศาสตร์
 ยังมีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้ชาวฉวนไม่สามารถติดต่อกับส่วนอื่น ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียง
 ใต้ได้อย่างสะดวก เทือกเขาใหญ่ไคกันลุ่มแม่น้ำโขงกับที่ราบชายฝั่งทะเลอันนัม
 จากกันโดยเด็ดขาด บริเวณที่ราบแคบ ๆ บนชายฝั่งทะเลอันนัมตอนกลางที่เป็นทาง
 เปิดลงไปทางใต้สู่ที่ราบปากแม่น้ำโขงก็ยังคงอยู่ในครอบครองของอาณาจักรจามปา

ควยเหตุนี้ ชาวญวนจึงมีบทบาทอยู่เพียงรอบนอกของลุ่มแม่น้ำโขงเป็นเวลานาน และ
ปราศจากอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียซึ่งแพร่หลายอยู่ทั่วไปในบริเวณอื่น ๆ ของ
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด

ระหว่างศตวรรษที่ ๑๒ ถึง ๑๓ อาณาจักรกัมพูชาเจริญถึงจุดสุดยอดทั้งทาง
ด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม กัมพูชาได้ทำสงครามขยายอาณาจักร
ออกไปเกือบทั่วทั้งคาบสมุทรมุทรร บรรดาสังก่อสร้างอันมี นครวัด นครธม และศาสนสถาน
ในที่ต่าง ๆ ที่สร้างควยหิน ย่อมเป็นประจักษ์พยานที่ดีของความยิ่งใหญ่ ความเจริญรุ่งเรือง
และอำนาจของกัมพูชาในเวลานั้น แต่ความเพียรพยายามอย่างมากในเรื่องของการ
สงครามและการก่อสร้าง ทำให้ทองอ่อนกำลังอำนาจลง อาณาจักรจามปาที่ตกเป็น
ประเทศราชอยู่หลายครั้งก็พยายามคืนรนเพื่อเป็นอิสระจากอำนาจของกัมพูชา จน
ประสบความสำเร็จในปี ๑๓๖๖ (ค.ศ. ๑๒๒๓) อาณาจักรสุโขทัยก็ไม่ยอมขึ้นต่อกษัตริย์
เขมรตั้งแต่ปี ๑๓๖๒ (ค.ศ. ๑๒๑๙) ซึ่งดูจะเป็นการเริ่มต้นของการล่มสลายของ
อาณาจักรกัมพูชาโบราณที่เห็นได้ชัดเมื่ออีกกว่าร้อยปีต่อมา

ในขณะเดียวกัน การต่อสู้ของชาวญวนต่ออำนาจของจีนเริ่มขึ้นอย่างจริงจัง
เมื่อกลางศตวรรษที่ ๑๕ สามารถขับไล่นุปกครองชาวจีนได้ในปี ๑๔๘๒ (ค.ศ. ๙๓๙)
และสถาปนาอาณาจักรนามเวียคขึ้นอีกครั้งหนึ่ง อาณาจักรนี้ต้องต่อสู้อย่างหนักเพื่อความ

---

^๑พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ (๑๓๒๔-๑๓๖๖) เป็นกษัตริย์เขมรองค์สุดท้ายที่
ปกครองกัมพูชาที่ยังคงมีอำนาจครอบคลุมเกือบทั่วคาบสมุทรมุทรร เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
แต่การล่มสลายและการแตกแยกของอาณาจักรกัมพูชานี้มิได้หมายความว่าถึงการสูญสิ้น
อาณาจักรไปแต่อย่างใด เพียงแต่มีขนาดเล็กลง อำนาจน้อยลง และตกอยู่ภายใต้
การแข่งอำนาจของเพื่อนบ้าน คือ ไทยและเวียคนาม

อยู่รอดของตนเอง เพราะถูกรุกรานจากจีนทางเหนือและจากจามปาทางใต้ เมื่อถึงกลางศตวรรษที่ ๑๖ อากลาวไควานามเวียคมีบทบาทที่แข็งแกร่งและก้าวร้าวในกิจการของภูมิภาค ทั้งนี้เนื่องจากการที่ต้องต่อสู้เพื่อเอกราชมานาน นามเวียคมิได้หยุดยั้ง เพียงแต่การมีเอกราชอย่างมั่นคง แต่ต้องการขยายอำนาจออกไปอีกด้วย ตลอดระยะเวลาเกือบสี่ร้อยปีต่อมา นามเวียคได้พยายามขยายตัวลงมาทางใต้ โดยทำสงครามหลายครั้ง ทั้งกับจามปาโดยตรงและกับกัมพูชาซึ่งก็พยายามเข้าไปมีอำนาจในจามปาคด้วยเหมือนกัน แม้จะต้องใช้เวลาอันยาวนาน เพราะยังคงถูกรบกวนจากจีนอยู่เสมอ นามเวียคมิได้หยุดยั้งการขยายตัวลงมาทางใต้แต่อย่างใด ในปี ๒๐๑๔ (ค.ศ. ๑๔๗๑) นามเวียคได้ครอบครองและผนวกอาณาจักรจามปา เข้ากับนามเวียคโดยสมบูรณ์ และส่งประชาชนอพยพเข้าไปในจามปามากมาย อันเป็นการเริ่มต้น "กระบวนการอพยพสู่ทางใต้"^๑ จากลุ่มแม่น้ำแดงลงไปตามชายฝั่งทะเลเพื่อแสวงหากินแดนอันอุดมสมบูรณ์สำหรับการตั้งถิ่นฐานใหม่ ๆ ของประชากรที่เพิ่มจำนวนขึ้น และเพื่อหลบเลี่ยงจากการทำสงครามแย่งอำนาจภายใน พวกจามบางส่วนจึงต้องอพยพลงไปทางใต้สู่ดินแดนของกัมพูชา เพื่อหลบหนีจากการก่อกวนของเวียดนาม

สงครามในจามปา เป็นการพบกันครั้งแรกของชาวญวนและชาวเขมร เป็นสาเหตุสำคัญที่สร้างความรู้สึกเป็นศัตรูกันในหมู่ประชาชนทั้งสองฝ่ายตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการติดต่อดังนั้น นอกจากนั้น การก่อกวนชาติชาวจามที่ชาวเขมรประสบและรับฟังจากชาวจามที่ลี้ภัยมาก็ยังสร้างความไม่ไว้วางใจชาวญวนขึ้นอีกด้วย

นับแต่ศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา อำนาจของกัมพูชาได้รับความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงจากการก่อกวนของอาณาจักรอยุธยา ในศรีเวเจตมณีนพเจ้าพระยา และ

^๑ Douglas Pike, Vietnam-Cambodia Conflict (Washington D.C.: U.S. Government Printing Office, 1978), p.2. (Report prepared at the request of the Subcommittee on Asian and Pacific Affairs, Committee on International Relations of House of Representatives.)

อาณาจักรล้านช้างในบริเวณแม่น้ำโขงตอนบน ปี ๑๘๙๔ (ค.ศ. ๑๘๓๑) กองทัพ
อยุธยาสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) ได้ทำลายนครธมอันเป็น
นครหลวงของกัมพูชาในสมัยนั้น นับเป็นการสิ้นสุดความยิ่งใหญ่อาณาจักรกัมพูชาอย่าง
เด็ดขาด กษัตริย์เขมรพยายามรักษาอาณาจักรที่เหลืออยู่ด้วยการยอมอยู่ใต้อำนาจของ
อยุธยา

เวียคนามเริ่มขยายอิทธิพลเข้าไปในดินแดนของกัมพูชาในศตวรรษที่ ๒๑
เป็นส่วนที่ต่อเนื่องของ "กระบวนการอพยพสู่ทางใต้" ที่เริ่มมาตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๘ แล้ว
ในปี ๒๑๖๓ (ค.ศ. ๑๖๒๐) มีชาวนวนเริ่มอพยพเข้าไปอาศัยในบริเวณที่ราบปากแม่น้ำ
โขงของกัมพูชา^๑ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบริเวณที่เรียกว่าเขมรต่ำ และในปี ๒๑๖๖
(ค.ศ. ๑๖๒๓) โคซอสิทธีเข้าไปทำการค้าและตั้งศูนย์การค้าที่เมืองเปรย์นอกร์
(Prey Nokor ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นไซ่งอนและปัจจุบันคือนครโฮจิมินห์)

---

^๑Donald P. Whitaker, Area Handbook for the Khmer
Republic (Cambodia) (Washington D.C.: U.S. Government Printing
Office, 1973), p.29; กัมพูชากรอมหรือเขมรต่ำ (Kampuchea Krom)
ประกอบด้วยบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงทั้งหมด ตลอดลงไปทางใต้จนสุดชายฝั่ง
ทะเล เป็นดินแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองของกัมพูชามาแต่โบราณ และเวียคนามยึด
ส่วนใหญ่ไปในปี ๒๒๑๓ (ค.ศ. ๑๖๗๔) ในสมัยที่เวียคนามปกครองแบ่งเป็น ๖ มณฑล
ได้แก่ เบียนหัว ยาคินท์ นายโท วินห์ลอง โชคก และฮาเทียน ต่อมาในปี ๒๔๐๒
(ค.ศ. ๑๘๕๘) และปี ๒๔๑๐ (ค.ศ. ๑๘๖๗) ฝรั่งเศสได้เข้ายึดครองเป็นอาณานิคม
ภายใต้ชื่อโคชินจีน ชาวเขมรที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้เรียกว่าชาวเขมรต่ำ

พร้อมกับอพยพชาวญวนหลายหมื่นคนไปอาศัยอยู่ในบริเวณนั้นด้วย^๑ พระเจ้าชัยเชษฐา (Chey Chettha) กษัตริย์เขมรก็ยินยอมเพราะต้องการให้เวียคนามเข้าไปดวงคู่ย์อำนาจของไทย^๒ ซึ่งเป็นขั้นแรกที่น่าไปสู่การตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรของชาวญวนในบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง

ในการขอลิขิตีเข้าไปทำการค้าขายที่ไซ่งอนในปี ๒๑๖๖ (ค.ศ. ๑๖๒๓) นั้น กษัตริย์เขมรได้อนุญาตให้เพียง ๕ ปี แต่เมื่อครบกำหนดแล้วเวียคนามปฏิเสธที่จะเลิกทำการค้าและอพยพชาวญวนออกไป ปี ๒๑๘๘ (ค.ศ. ๑๖๔๕) และปี ๒๑๘๖ (ค.ศ. ๑๖๔๓) กษัตริย์เขมรเรียกร้องให้เวียคนามคืนไซ่งอนให้แก่กัมพูชา เวียคนามได้ปฏิเสธตลอดมา^๓ ทำให้ชาวเขมรตระหนักถึงการรุกรานอย่างเงียบ ๆ ของเวียคนามที่ตนกำลังเผชิญอยู่ แต่กระนั้นก็ไม่สามารรถต้านทานได้สำเร็จ เนื่องจากภายในราชสำนักเขมรมีความแตกแยก ฝ่ายหนึ่งพยายามดึงอำนาจเวียคนามเข้าไปในกัมพูชาเพื่อดวงคู่ย์และต่อสู้กับอำนาจของไทยที่ให้ความสนับสนุนอีกฝ่ายหนึ่ง

ต้นศตวรรษที่ ๒๓ ได้เกิดสงครามกลางเมืองขึ้นภายในกัมพูชาระหว่างพระราชวงศ์ที่แย่งราชสมบัติกัน ไทยและเวียคนามถูกดึงเข้าไปสนับสนุนคนละฝ่าย

---

¹ Ministry of Foreign Affairs of Democratic Kampuchea, Department of Press and Information, Black Paper: Facts & Evidences of the Acts of Aggression and Annexation of Vietnam Against Kampuchea (Phnom Penh: Department of Press and Information of Ministry of Foreign Affairs, September 1978), p.6.

² ถอนอม อานามวัฒน์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย, เขมร และญวน ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๖), หน้า ๑๓.

³ Ministry of Foreign Affairs of Democratic Kampuchea, Department of Press and Information, Black Paper..., pp.6-7.

ในที่สุดฝ่ายที่เวียดนามให้ความสนับสนุนได้ชัยชนะ ในปี ๒๒๑๓ (ค.ศ. ๑๖๗๔) เวียดนามก็บังคับให้กษัตริย์เขมรยอมรับอำนาจของเวียดนามเหนือบริเวณส่วนใหญ่ของสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง^๑ ซึ่งขณะนั้นมีชาวญวนเข้าไปตั้งหลักแหล่งอยู่เป็นจำนวนมากแล้ว นับแต่นั้นมา เวียดนามอพยพผู้คนเข้าไปในสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงมากขึ้นทุกที พร้อมทั้งขยายอำนาจออกไปยังบริเวณอื่น ๆ ในแถบนั้นด้วย เพราะต้องการพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกให้มากขึ้น ชาวเขมรตัวในบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงจึงมีความรู้สึกเกลียดชังราชสำนักเขมรที่ยินยอมให้เวียดนามยึดครองดินแดนแถบนี้ไปโดยไม่พยายามต่อต้าน และเกลียดชังชาวญวนที่อพยพเข้าไปแย่งแหล่งทำมาหากิน จนกระทั่งต้องกลายเป็นชนกลุ่มน้อยในดินแดนของตนเองไปในที่สุด คนกลุ่มนี้ได้เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งในความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับเวียดนามใต้อีกในเวลาต่อมาด้วย

ในตอนต้นศตวรรษที่ ๒๔ ได้เกิดกบฏขึ้นในเวียดนาม เรียก กบฏไกเซิน (Tay Son) และในที่สุดจักรพรรดิยาตอง (Gia Long)^๒ ได้ปราบปรามพวกกบฏด้วยความช่วยเหลือของฝรั่งเศสและการสนับสนุนของไทย สามารถรวมประเทศเป็นอันหนึ่งอันเดียวภายใต้ราชวงศ์เหงียนได้สำเร็จในปี ๒๓๔๕ (ค.ศ. ๑๘๐๒)

^๑Whitaker, Area Handbook for the Khmer Republic (Cambodia), p.30.

^๒เป็นเจ้าในราชวงศ์เหงียน หลบหนีพวกกบฏเข้ามากรุงเทพรุง ๑ ในปี ๒๓๒๘ (ค.ศ. ๑๗๘๕) รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระราชพงศาวดาร เรียกว่า อองเชียงสือ กลับไปเวียดนามในปี ๒๓๓๑ (ค.ศ. ๑๗๘๗) รวบรวมผู้คนเข้ายึดไซงอนไคไในปี ๒๓๓๒ (ค.ศ. ๑๗๘๙) ยึดเว้ไคไในปี ๒๓๔๔ (ค.ศ. ๑๘๐๑) ยึดฮานอยไคไในปี ๒๓๔๕ (ค.ศ. ๑๘๐๒) แล้วตั้งตนเป็นจักรพรรดิ เวียดนาม: D.G.H. Hall, A History of South-East Asia, 2d ed. (London: Macmillan and Company, 1966), pp. 407-409.

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามที่เกี่ยวกับกัมพูชาในช่วงนี้ค่อนข้างราบรื่น จักรพรรดิชาวดอง เกรงใจไทยที่เคยให้ความช่วยเหลือในสมัยที่กองทัพหลวงหนีออกจากเวียดนาม แม้ว่าจะเกิดความขัดแย้งและแย่งอำนาจกันระหว่างขุนนาง เขมรที่นิยมไทยกับที่นิยมเวียดนาม แต่ก็ไม่มี การแตกหักกันแต่อย่างใด อาจจะเรียกได้ว่า การขยายอำนาจของเวียดนามใน กัมพูชาชะงักลงชั่วคราวจนสิ้นรัชกาลในปี ๒๓๖๓ (ค.ศ. ๑๘๒๐)

ไทยสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวกับเวียดนามสมัย จักรพรรดิหมิ่นเหม่ง เขาไปทำสงครามกันในกัมพูชาอีกครั้งหนึ่งระหว่างปี ๒๓๗๖- ๒๓๗๗ (ค.ศ. ๑๘๓๓-๑๘๓๔) เพราะในปี ๒๓๗๖ (ค.ศ. ๑๘๓๓) เกิดกบฏที่ไซ่งอน พวกกบฏขอความช่วยเหลือจากไทยในการต่อสู้กับเว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัวทรงให้เจ้าพระยาบดินทร์ เสด็จกับเจ้าพระยาพระคลังนำกองทัพผ่านกัมพูชา ไปยังไซ่งอน แต่นักกองค้ำจันทร์กษัตริย์เขมรในขณะนั้นหนีไปขอความช่วยเหลือจาก กองทัพที่เวส่งมาปราบกบฏและนำกองทัพเวียดนามเข้าขัดขวางไม่ให้กองทัพไทย สามารถไปช่วยพวกกบฏ เกิดการรบกันในบริเวณภาคตะวันออกของกัมพูชา จนถึง ต้นปี ๒๓๗๗ (ค.ศ. ๑๘๓๔) กองทัพไทยขาดแคลนเสบียงอาหารและบุทโฆปกรณ และแม่ทัพทั้งสองยังมีความขัดแย้งกันอีกด้วย^๑ ทำให้ไทยต้องยอมถอนตัวออกจาก กัมพูชา ให้นักกองค้ำจันทร์ซึ่งเวียดนามสนับสนุนได้เป็นกษัตริย์ต่อไป เวียดนามได้ส่ง กองทหารเข้าไปตั้งอยู่ในพนมเปญเพื่อ "ให้ความคุ้มครอง" กษัตริย์เขมรจากการ คุกคามของไทย แม่ทัพญวนที่พนมเปญนี้เป็นผู้ที่มีอำนาจปกครองกัมพูชาที่แท้จริง จึง นับได้ว่ากัมพูชาก่ออยู่ภายใต้การปกครองของเวียดนามโดยสมบูรณ์ ปลายปี ๒๓๗๗ (ค.ศ. ๑๘๓๔) นักกองค้ำจันทร์ถึงแก่พิราลัย ฝ่ายเวียดนามได้กระทำการฉีกราชประเพณี โดยจัดให้มีการเลือกตั้งเจ้าหญิง เมย์ (Mey) พระราชธิดาของนักกองค้ำจันทร์ขึ้นเป็น กษัตริย์^๒ ซึ่งได้สร้างความไม่พอใจแก่พระราชวงศ์ ขุนนาง และประชาชนทั่วไป อย่างยิ่ง พวกชนชั้นสูง ทั้งพระราชวงศ์และขุนนางจำนวนมากหลบหนีมาอยู่กรุงเทพฯ

^๑ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต (พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, มกราคม ๒๕๐๕), หน้า ๓๑๔-๓๑๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๗.

ในขณะที่พวกที่ยังคงอยู่ในกัมพูชาที่จำเป็นต้องร่วมมือกับเวียคนาม^๑ เวียคนามพยายามอพยพผู้คนเข้าไปอยู่ในกัมพูชามากขึ้นเรื่อย ๆ ดังคำให้การของชาวเขมรคนหนึ่งที่ว่า "ตั้งแต่เจองกัจจันทรตายแล้ว ญวนชายหญิงพากันขึ้นมาตั้งบ้านเรือนซื้อขายมากกว่าแต่ก่อน ประมาณคนชายหญิงใหญ่ย่อย ๓๐๐ คน ๔๐๐ คน ที่ตลาดเมืองพนมเปญซื้อขายกันอยู่เดี๋ยวนี้ญวนมากกว่าเขมร"^๒ เวียคนามเข้าไปมีอิทธิพลทางการเมืองในกัมพูชามากขึ้นทุกที จนในที่สุดสามารถควบคุมการบริหารประเทศไว้ได้ทั้งหมด

อำนาจในกัมพูชาอยู่ในมือขุนนางญวนเป็นเวลาเจ็ดปี รัฐบาลกัมพูชาเป็นเจ้าควบคุมการปกครองประเทศโดยขุนนางญวนซึ่งมีทหารชั้นดีมาอยู่ประจำ ๑๒,๐๐๐ คน แมแต่นามนครหลวงพนมเปญญวนก็เปลี่ยนไปเสีย เรียกตามภาษาญวนว่า นามเวียง มณฑลต่าง ๆ นั้นปกครองตามระบอบกฎหมายญวน ครั้นถึงปี ๒๓๔๓ (ค.ศ. ๑๘๔๐) พระพุทธศาสนาตามระบอบหินยานซึ่งชาวเขมรนับถืออย่างยิ่งก็ต้องประสบกับการโจมตีของญวน . . . ญวนกดขี่เขมรอย่างถึงขนาดแรงที่สุด ได้มีการสำรวจสำมะโนครัวและทองที่นา เพื่อจะได้เก็บภาษีอย่างรุนแรงหนักยิ่งขึ้น^๓

ในระยะแรกของการมีอำนาจเหนือกัมพูชา เวียคนามแทรกแซงเฉพาะเรื่องทางการเมืองส่งขุนนางญวนเข้าไปปกครองหัวเมืองต่าง ๆ ของกัมพูชาทั้งหมดที่อยู่ทางตะวันออกของพระตะบองและเสียมราฐ ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของไทย

002412

Milton E. Osborne, Region of Revolt: Focus on Southeast Asia (Adelaide : The Griffin Press, 1970), p. 11.

^๒ กรมศิลปากร, "จดหมายเหตุเกี่ยวกับเขมรและญวนในรัชกาลที่ ๓" อ้างถึงในดอนอม อานามวัฒน์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย, เขมร และญวน . . ., หน้า ๖๔-๖๕.

^๓ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต, หน้า ๓๑๘.

ให้รัฐกฎหมายญวนในการดำเนินการปกครองประเทศ ขุนนางญวนเป็นผู้มีอำนาจ
พิพากษาคัดสินคดีต่าง ๆ และเขายึดอาชญากรรมต่าง ๆ ของรัฐบาลและประชาชนชาวเขมร
ในเขตเมืองสำคัญ ๆ ทั้งหมดเพื่อป้องกันการกบฏ แต่ต่อมาเมื่อมีการแทรกแซงแผ่ขยาย
ออกไปยังคานเศรฐกิจ สังคม วัฒนธรรม แมแต่วิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน ชาวเขมร
จึงได้ตระหนักและแน่ใจถึงความปรารถนาของ เวียดนามที่จะครอบครองดินแดนกัมพูชา
ทั้งหมด รวมทั้งพยายามจะเปลี่ยนชาติเขมรอีกด้วย การกระทำของขุนนางญวนในกัมพูชา
ที่พยายามใช้วิธีการปกครองแบบเดียวกับที่เวียดนามใช้ปกครองพลเมืองของตนเอง
แสดงอย่างชัดเจนว่าไม่มีนโยบายที่จะถอนตัวออกไป แต่จะคงการปกครองไว้เช่นนี้
ตลอดไป

ในช่วงที่เวียดนามมีอำนาจสูงสุดในกัมพูชา^๑ เวียดนามได้พบว่าแมแต่
ประชาชนธรรมดาทั่วไปซึ่งจะมีความเป็นอยู่ที่ทุกข์ยาก ก็ยังมีความรู้สึกต่อเอกลักษณ์
ของตนเองสูง เพียงพอที่จะต่อต้านความพยายามของ เวียดนามที่จะเปลี่ยนชาวเขมร เข้าไว้
ในสังคมเวียดนามอย่างสมบูรณ์ ดังที่เคยทำสำเร็จมาแล้วในจามปา นับเป็นการต่อต้าน
แนวความคิดของ เวียดนามที่ไต่รับถ่ายทอดมาจากจีนในเรื่องของการ เป็นศูนย์กลาง
อารยธรรมและอำนาจของโลก และยังเป็นเหตุผลที่สร้างความไม่พอใจให้แก่เวียดนาม
ที่ไม่สามารถทำให้ชาวเขมรยอมรับวัฒนธรรมเวียดนามได้

ในที่สุด ปี ๒๓๘๔ (ค.ศ. ๑๘๔๑) ชาวเขมรโคกอกการจลาจลขึ้นทั่วไป
เพื่อต่อต้านการปกครองของ เวียดนาม^๑ ทำให้ขุนนางญวนมีอำนาจเหลืออยู่
เฉพาะในตัวเมือง ส่วนตามท้องดินชนบทนั้น ชาวเขมรได้ปกครองกันเอง แต่ก็ยัง

---

^๑สาเหตุสำคัญที่สุดคือการที่เวียดนามฆ่าพระสงฆ์และทำลายวัดพุทธศาสนา
นิกายหินยานในกัมพูชา ซึ่งชาวเขมรโกรธแค้นมาก : Milton E. Osborne, The
French Presence in Cochinchina & Cambodia: Rule and Response
(1859-1905) (Ithaca: Cornell University Press, 1969), p. 5.

รวมตัวกันไม่ได้เพราะขาดผู้นำและกำลังที่พอเพียง พระราชวงศ์และขุนนางเขมรที่
 หลบหนีมาอยู่ที่กรุงเทพฯ ขอร้องให้ไทยเข้าแทรกแซง เพื่อช่วยเหลือให้ชาวเขมร
 สามารถขับไล่เวียคนามออกไปจากดินแดนกัมพูชา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงส่งเจ้าพระยาบดินทรเดชา นำกองทัพเข้าไปในปี ๒๓๘๔ (ค.ศ. ๑๘๔๑) และประสบความสำเร็จ
 ในการสถาปนาปกครองด้วย เจ้าเขมรที่เข้ามาอยู่ที่กรุงเทพฯ ๑ องค์หนึ่ง
 ขึ้นเป็นกษัตริย์ด้วยความสนับสนุนและยินยอมของชาวเขมร แต่การสงครามระหว่าง
 ไทยกับเวียคนามยังไม่ทันเด็ดขาดลง เวียคนามเกิดปัญหาภายในจึงถอนกองทัพ
 กลับไซ่งอน แต่เวียคนามมิได้หยุดยั้งความพยายามที่จะขยายอำนาจกลับเข้าไปอีก
 จึงเกิดสงครามกับกองทัพไทยที่ยังคงอยู่ในกัมพูชา จนกระทั่งปี ๒๓๘๘ (ค.ศ. ๑๘๔๕)
 เวียคนาม ไทย และกัมพูชาได้เจรจายุติสงคราม^๑ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากทั้งสามฝ่าย
 ต่างก็เบื่อหน่ายกับการทำสงครามอันยาวนานนี้ กัมพูชาจึงยอมรับอำนาจทั้งของไทย
 และเวียคนาม โดยรับรองจะส่งเครื่องบรรณาการไปทั้งที่เว้และกรุงเทพฯ ๑

จะเห็นได้ว่า นโยบายการขยายอำนาจของเวียคนามนั้นแตกต่างไปจาก
 นโยบายของไทยอย่างตรงกันข้าม กล่าวคือ ไทยต้องการประชาชนมากกว่าพื้นที่
 เมื่อทำสงครามได้ชัยชนะก็กวาดต้อนผู้คนเข้ามาในเขตไทย ในขณะที่เวียคนามเข้าไป
 ยึดครองดินแดนที่ได้มาจากสงคราม โดยส่งประชาชนของตนเข้าไปตั้งหลักแหล่ง
 เป็นจำนวนมาก แม้แต่ที่บางแห่ง เช่นสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง เวียคนามมิได้
 ทำสงครามแย่งมาจากกัมพูชา แต่เวียคนามส่งชาวฮวนเข้าไปตั้งหลักแหล่งจำนวนมาก
 พร้อม ๆ กับใช้กำลังอำนาจบีบบังคับให้กษัตริย์เขมรยอมรับอำนาจเวียคนามเหนือพื้นที่นั้น
 ซึ่งเท่ากับเป็นการยกให้แก่เวียคนามโดยปริยาย

---

^๑ Bernard K. Gordon, "Cambodia and Her Neighbours," in
The Dimensions of Conflict in South-East Asia (New Jersey:
 Prentice-Hall, 1971), p. 45.

การผนวกดินแดนและการกีดกันชาติของ เวียดนามในสมัยสงครามกับจามปา เป็น ประสพการณ์สำคัญที่สร้างความหวาดระแวงให้แก่ชาวเขมร และการที่ชาวเขมรได้ติดต่อกัน และ "รู้จัก" ชาวญวนในเวลาต่อมาอย่างยาวนานได้สร้างรูปลักษณะอันน่ากลัวของชาว ญวนขึ้นในความรู้สึกของชาวเขมรทั่วไป รวมทั้งสร้างความเกลียดชังขึ้นในชีวิตจิตใจของ ชาวเขมรซึ่งถ่ายทอดความรู้สึกนี้กันตลอดมา เมื่อมีการติดต่อกันมากขึ้น ชาวเขมรยัง พบว่าเวียดนามได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมจีนไว้อย่างเต็มที่ ที่เป็นปัญหาต่อกันพูนมากก็คือ แนวความคิดด้านการเมืองและความสัมพันธ์กับต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศ เพื่อนบ้าน ซึ่งทำให้เวียดนามไม่เคยยอมรับความเจริญและความยิ่งใหญ่ของอารยธรรม เขมรในอดีตแต่อย่างใด เวียดนามมองแต่ว่า ชาวเขมรยังป่าเถื่อน สกปรก เกียจคร้าน และไม่มีความรู้สึกที่จริงจัง^๑ เรียกกันพหูพจน์ว่า เคามัน (Cao Man) ซึ่ง หมายถึงประเทศของพวกป่าเถื่อนคอนบน และฟามคินโฮ (Pham Dinh Ho) นักภูมิศาสตร์ชาวญวนได้จัดทำแผนที่กัมพูชาขึ้นฉบับหนึ่งที่มีชื่อเสียงมาก ก็ให้ชื่อว่า "ภูมิศาสตร์ของประเทศป่าเถื่อนอันกว้างใหญ่"^๒ ทำให้ชาวเขมรมีความเข้าใจยิ่งขึ้น ถึงเหตุผลของนโยบายกีดกันชาติของเวียดนาม

การดูเยียดดินแดนเขมรคำไปทั้งหมดโดยทำให้เห็นเป้าหมายของเวียดนามที่จะ ขยายดินแดนต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ความหวาดระแวงที่เคยมีอยู่ก็กลายเป็นความหวาดกลัวแทน การที่ชนชั้นปกครองชักนำอำนาจของเวียดนามเข้าไปในกัมพูชา เพื่อถ่วงดุลย์อำนาจของไทย รวมทั้งเพื่อได้อำนาจไว้ในมือ มิได้รับการยอมรับจากประชาชน ไม่เพียงแต่ทัศนคติที่เฝิงรากลึกในหมู่ประชาชน การปฏิบัติของเวียดนามก็มีส่วนอย่างสำคัญ โดยที่การดำเนิน นโยบายของเวียดนามในระหว่างการเมืองอำนาจเหนือกัมพูชาในทศวรรษที่ ๒๓๗๐ ได้ยืนยัน สิ่งที่ชาวเขมรหวาดกลัวอยู่แล้วโดยนัยทางเลือกทางเดียวก็คือ การตั้งอำนาจของไทย กลับเข้าไปช่วยสนับสนุนการต่อต้านอำนาจเวียดนามของชาวเขมร

^๑ Pike, Vietnam-Cambodia Conflict, p.3.

^๒ ถนอม อานามวัฒน์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย, เขมร และญวน...

แม้ว่าการแทรกแซงของไทยจะช่วยปลดปล่อยกัมพูชาจากการครอบครองของ
เวียดนาม แต่พลังอำนาจที่ใกล้เคียงกันของไทยกับเวียดนามทำให้กัมพูชาไม่อาจมั่นใจ
ได้ว่าเวียดนามจะไต่ระดับและกลับมีอำนาจเหนือกัมพูชาโดยดำฟังอีกเมื่อใด พอดีกับ
การเริ่มขยายอำนาจของฝรั่งเศสในอินโดจีน ทั้งการครอบครองอินโดจีนและการ
ขยายอำนาจเข้าไปเพื่อ "คุ้มครอง" กัมพูชาจากการรุกรานของเพื่อนบ้าน นับเป็นการ
ยุติความขัดแย้งของไทยกับเวียดนาม เพื่อแข่งอิทธิพลกันในกัมพูชาอย่างเด็ดขาด